

Diplomaatti, kauppias, samurai

William Adams 1600-luvun alun Japanissa

Kevin Mårtensson

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Historia

Kevin Mårtensson

Diplomaatti, kauppias, samurai – William Adams 1600-luvun alun Japanissa

Sivumäärät: 27

Tässä tutkielmassa tarkastelen englantilaisen William Adamsin (1564–1620) vuosina 1614–1619 pitämän lokikirjan ja sen yhteydessä olevan kirjeenvaihdon avulla hänen roolejaan 1600-luvun alun Japanissa. Adams saapui alankomaalaisen laivan mukana Japaniin ensimmäisenä englantilaisena vuonna 1600. Adams jäi asumaan Japaniin ja omaksui Japanissa oleskellessaan useita erilaisia rooleja, kuten Hollannin ja Englannin Itä-Intian kauppakomppanioiden edustaminen diplomaattina, toimiminen tulkkina ja Japanin sotilashallitsija Tokugawa Ieyasun neuvonantajana toimiminen. Tokugawa Ieyasun myös teki Adamsista samurain, joka tarkoitti sitä, että Adamsista tuli osa Japania hallinnutta soturiaatelistoa. Vuosina 1614–1619 Adams teki useita kauppamatkoja muihin Aasian maihin ja hän piti näiden kauppamatkojen aikana lokikirjaa. Tutkimukseni alkuperäislähde on tämän lokikirjan julkaistu versio, joka sisältää myös Adamsin kirjeenvaihtoa. Tutkimuskysymykseni on, että mitä Adamsin rooleja on eriteltävissä Adamsin lokikirjan ja sen yhteydessä olevan kirjeenvaihdon avulla.

Tutkielmani osoittaa, että William Adamsin lokikirjassa ja sen yhteydessä olevassa kirjeenvaihdossa Adamsin merkittävin rooli oli hänen roolinsa Japanin sotilashallitsijan Tokugawa Ieyasun ystävänä. Jos Adamsilla ei olisi ollut läheistä suhdetta Ieyasuun hän ei olisi saanut ulkomaalaiseksi erittäin poikkeuksellista asemaa samuraina ja hänen toimintansa diplomaattina ei olisi ollut läheskään yhtä menestyksestä. Tätä kuvaa se, että Adamsin vaikutusvalta heikkeni huomattavasti Ieyasun kuoleman jälkeen. Adamsin muita merkittäviä rooleja oli hänen toimintansa neuvottelijana, merenkävijänä ja kauppiana. Tällaisten roolien syvällisen erittely ja käsittely mahdollistavat historiallisten henkilöiden syvällisemmän ymmärtämisen, jolloin myös ymmärrys syvenee niistä historiallisista tapahtumista ja kehityskuluista, joihin he ovat osallistuneet.

Avainsanat: rooli, samurai, shogun, Japani, kauppias, diplomaatti, merenkävijä, kauppakomppania

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	1600-luvun alun Japani ja Adamsin matka sinne	9
2.1	Japanin poliittinen tilanne vuonna 1600 ja sen taustat	9
2.2	Adamsin matka Japaniin	10
3	Adams roolit hänen lokikirjassaan ja kirjeissään	13
3.1	Adams ja Hollannin Itä-Intian kauppakomppania	13
3.2	Adams ja Englannin Itä-Intian kauppakomppania	15
3.3	Adamsin suhde Tokugawa leyasuun	17
3.4	Adams merenkävijänä, diplomaattina ja kauppiaana Japanin ulkopuolella	20
4	Lopuksi	24
	Lähteet	27

1 Johdanto

”Hän puhui Japanin maasta niin lämpimästi ja ihailien, että yleinen mielipide meidän keskuudessamme on, että hänestä on tullut japanilainen”¹

Näillä sanoilla Englannin Itä-Intian kauppakomppanian edustaja John Saris kuvasi päiväkirjassaan maanmiestään William Adamsia (1564–1620). Adams oli saapunut Japaniin kolme-toista vuotta aikaisemmin ensimmäisenä englantilaisena alankomaalaisen laivan *Liefde* mukana vuonna 1600.² Adams jäi asumaan Japaniin loppuelämäkseen ja loi ulkomaalaiseksi poikkeuksellisen läheisen suhteen Japanin sotilashallitsijaan *shogun*³ Tokugawa Ieyasuun.⁴

Japanissa ollessaan Adams omaksui useita erilaisia rooleja. Hän toimi shogunin neuvonantajana, diplomaattina Hollannin Itä-Intian kauppakomppanialle ja Englannin Itä-Intian kauppakomppanialle, sekä myös merenkävijänä ja kauppiana.⁵ Adamsin moninaisten roolien omaksumista edesauttoi se, että Adams integroitui japanilaiseen yhteiskuntaan ja oppi japanin kielen, toimien myös shogunin tulkkina. Useiden vuosien oleskelun jälkeen Tokugawa Ieyasu myönsi hänelle *hatamoto*-arvon⁶, joka teki Adamsista osan Japania hallinnutta samurai aatelistoa.⁷

Poikkeuksellista Adamsin asemassa oli, että hänen lisäkseen Japanin samurai aatelistoon hyväksyttiin koko sen olemassaolon aikana vain yksi toinen eurooppalainen eli Jan Joosten van Lodensteijn (n.1556–1623), joka myös saapui Japaniin *Liefde*-aluksen mukana.⁸ Tämä siitä huolimatta, että eurooppalaisten kaikkein aktiivisin kausi varhaismodernissa Japanissa kesti yhdeksänkymmentä vuotta eli vuodet 1543–1633.⁹ Syynä Adamsin ja Lodensteijn poikkeuksellisiin asemiin oli heidän Tokugawa Ieyasulta saamansa suosio. Vuosien 1614–1619

¹ Saris (1613) 1900, 109. Oma käännös, alkuperäinen teksti ”Giuing so admirable and affectionated commendatyons of the Counterye as it is generally thought emongest vs that he is a naturalised Japanner”

² Cryns 2024, 11.

³ *Shogun* on yleisesti käytetty lyhenne arvonimestä *sei-i taishogun*, jota käytettiin samurai luokan päässä toimineiden ja muodollisesti Japanin keisarin nimittämien ja Japania käytännössä itsevaltaisesti hallinneiden sotilashallitsijoiden arvonimenä. Shogunien hallitsijasuvuista eli dynastioista käytetään nimeä *shogunaatti*. Cryns 2024, 103.

⁴ Kaikki japaninkieliset nimet ovat tässä tutkielmassa kirjoitettu japanin kielen vakiintuneen tavan mukaan sukunimi ensin ja sen jälkeen etunimi. Viitataan kuitenkin Tokugawa Ieyasuun pääasiassa hänen etunimellään ”Ieyasu”, jotta hänet on helpompi erottaa hänen pojastaan Tokugawa Hidetadasta, jota myös käsittelem tässä tutkielmassa.

⁵ Cryns 2024, 104–105, 131, 160–163, 180, 203.

⁶ *hatamoto* oli arvonimi korkea-arvoiselle samuraille, joka oli suoraan shogunin palveluksessa. Cryns 2024, 125.

⁷ Käytän tässä tutkielmassa termiä *samurai*, kun puhun feodaalista Japania vuosien 1185–1868 hallinneesta soturiluokasta. Termi vakiintui kuvaamaan hallitsevaa soturiaatelistoa Japanin historian kuluessa, vaikka muitakin termejä on käytetty. Cullen 2003, 299.

⁸ Cryns 2024, 126–127.

⁹ Ryu 2009, 178.

välisenä aikana Adams teki neljä kauppamatkaa Japanista eri puolille Aasiaa. Kauppamatkat suuntautuivat alueille, jotka sijoittuivat nykyiseen Vietnamiin, Thaimaahan ja Riukiu-saarille.¹⁰ Adams piti kyseisten matkojen aikana lokikirjaa, johon hän merkitsi navigoinnin kannalta oleellisten tietojen lisäksi myös hyvin ahkerasti erilaisia tapahtumia matkojen ajalta. Tämän vuoksi Adamsin lokikirja muistuttaa sisällöltään päiväkirjaa.

Tämän tutkielman alkuperäislähde on Adamsin lokikirjan julkaistu versio. Kyseinen versio on Christopher James Purnellin toimittama ja sen julkaisi *The Japan Society of London* vuonna 1916. Se sisältää Adamsin lokikirjan vuosien 1614–1619 väliseltä ajalta puhtaaksi kirjoitetuna alkuperäisessä kieliasussaan. Teos sisältää myös Adamsia koskevaa kirjeenvaihtoa ja otteita Englannin Itä-Intian kauppakomppanian työntekijän Edward Sarisin¹¹ päiväkirjasta. Teoksessa julkaistut tekstit on alun perin kirjoitettu vuosina 1605–1619 ja niiden kirjoittajina ovat William Adamsin ja Edward Sarisin lisäksi Englannin Itä-Intian kauppakomppanian palveluksessa ollut Richard Wickham ja Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian palveluksessa ollut Victor Sprinckel. Teos sisältää myös Christopher J. Purnellin kirjoittaman esipuheen ja Adamsin elämää taustoittavaa tietoa.¹²

Lokikirjan ja sen sisältämän kirjeenvaihdon avulla on mahdollista saada ensikäden tietoa Adamsin toiminnasta ja ajattelusta. Adams kertoo lokikirjassaan omista tunteistaan hyvin vähän ja tapahtumien kuvaaminen on toteavaa. Tästä huolimatta Adamsin ajatukset ja tunteet välittyvät, kun lokikirjan merkintöjen sävyä sekä sisältöä tarkastellaan. Koska kyseessä on lokikirjan julkaistu versio, ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että siinä on puhtaaksikirjoitus virheitä tai muita puutteita. Esipuhetta lukuun ottamatta kaikki muut lokikirjan tekstit ovat alun perin kirjoitettu 1600-luvun alun englannin kielellä paitsi kaksi hollanninkielistä kirjettä, jotka on julkaistussa versiossa käännetty nykyenglanniksi.

Lokikirjaa käytettäessä lähteenä on otettava huomioon, että Adams on kirjoittanut sen asiakirjaksi, johon on kirjattu ylös niiden matkojen tapahtumat joina hän itse toimi osana laivan päällystää. Näin ollen kyseessä on melko virallinen asiakirja, jonka Adams on mahdollisesti joutunut esittämään esimiehilleen, eli sen sisältö ei välttämättä sisällä aina Adamsin oikeita

¹⁰ *The Log-book of William Adams*, 189–213, 224–241, 242–248, 249–266. Tästä eteenpäin viitataan Adamsin lokikirjan julkaistuun versioon sekä teoksen nimellä että käytetyn osuuden kirjoittajan nimellä, koska teos koostuu monen eri henkilön kirjoittamista osista. Teoksessa käytetään kahta eri sivunumerointia, joista toinen kattaa koko teoksen ja toinen alkaa alusta teoksen osuuksien vaihtuessa. Käytän kaikissa lähdeviitteissä koko teoksen kattavaa sivunumerointia.

¹¹ Edward Sarisia ei tule sekoittaa kapteeni John Sarisiin.

¹² Purnell, *The Log-book of William Adams*, 155–186.

ajatuksia tai tunteita eri tilanteissa. Lokikirjan yhteydessä oleva kirjeenvaihto on samoin luonteeltaan ja sisällöltään hyvin virallista sekä asiapitoista, joten ne eivät välttämättä anna varmaa tietoa henkilöiden ajatuksista ja tunteista.

Adamsista on myös säilynyt muitakin alkuperäislähteitä kuin hänen lokikirjansa vuosilta 1614–1619. Adams mainitaan myös muutaman muun henkilön päiväkirjoissa, joita ei ole sisällytetty lokikirjan julkaistuuun versioon. Merkittävin näistä on kapteeni John Sarisin päiväkirja, josta on olemassa myös julkaistu versio.¹³ Myöskään kaikkia Adamsin kirjoittamia kirjeitä ei ole sisällytetty lokikirjan julkaistuuun versioon.¹⁴ Olen kuitenkin rajannut tämän tutkimuksen alkuperäisaineistoksi vain sen materiaalin, joka on Adamsin lokikirjan julkaistussa versiossa, koska se vastaa parhaiten tämän tutkimuksen tarpeita sekä ajanjaksoa Adamsin elämästä jota pääasiassa käsittelen eli vuodet 1614–1619.

1.2 Aiempi tutkimus

Adams on poikkeuksellisen elämäntarinansa vuoksi herättänyt huomiota ja hänestä on kirjoitettu useita kirjoja. Useimmat kirjat, varsinkin vanhemmat, ovat kuitenkin biofiktiivisiä tai ne eivät muuten täyty tieteellisen tutkimuksen vaatimuksia. Adamsin suosioon on vaikuttanut myös hänen olemisensa kirjailija James Clavellin romaanin *Shogun* ja siitä tehtyjen televisiosarjojen päähenkilön John Blackthornen historiallisena esikuvana.¹⁵

Aikaisemmassa tieteellisessä tutkimuksessa Adamsia on usein käsitelty joko myönteisessä valossa tai hyvin kriittisesti. Hänen merkityksensä Japanin historiassa sekä eurooppalaisen kolonialismin ja kauppakomppanioiden historiassa on herättänyt keskustelua. Vanhemmassa tutkimuksessa Adamsin on yleensä esitetty olleen erittäin keskeinen Tokugawa Ieyasun perustaman Tokugawa-shogunaatin ulkopolitiikalle ja erityisesti kaupankäynnille, mutta uudemmassa tutkimuksessa on esitetty, että Adamsin rooli ja vaikutusvalta olivat loppujen lopuksi melko vähäisiä.¹⁶ Tämä väite perustuu siihen, että Adams roolia Japanin ulkomaisten kauppasuhteiden rakentajana sekä Japanin yhteiskunnan ulkomaalaisille avaajana on liioiteltu Adamsista kirjoitetuissa elämäkerroissa. Vaikka Adams neuvotteli shogunin kanssa kauppasopimuksista ja toimi ajoittain tulkkina, hän ei kuitenkaan ollut millään muotoa yksin vastuussa Japanin ulkomaankaupan kehityksestä vaan taustalla oli shogunin oma halu lisätä

¹³ Saris 1900 (1613).

¹⁴ Cryns 2024, 217.

¹⁵ Cryns 2024, 11.

¹⁶ Cullen 2003, 33; Clulow 2014, 40–41.

ulkomaankauppaa.¹⁷ Tämän lisäksi eurooppalaisia oli ollut Japanissa jo 57 vuotta ennen Adamsin saapumista Japaniin, joten Adams ei avannut maata ulkomaalaisille, vaikka hän helpottikin englantilaisten ja hollantilaisten pääsyä Japaniin.¹⁸ Japanin tiukka eristäytymispolitiikka eli *sakoku* alkoi noin neljätoista vuotta Adamsin kuoleman jälkeen ja jatkui aina 1800-luvun puoliväliin, joten Adams ei avannut maata vaan hän toimi aktiivisesti aikana, jolloin shogun halusi luoda kauppasuhteita ulkomaihin ja ennen kuin tiukka eristäytyminen alkoi.¹⁹

Japanin historian professorin Frederik Crynsin vuonna 2024 julkaistu teos *In the Service of the Shogun: The Real Story of William Adams* toimii pääasiallisena lähteenä niiden Adamsin elämäntapahtumien kertomiseen, joita ei käsitellä lokikirjassa, sekä myös joidenkin lokikirjassa käsitellyiden tapahtumien taustojen kertomiseen. Teos on laajaan tutkimustyöhön perustuva yleisesitys William Adamsin elämästä.²⁰ Tässä tutkielmassa hyödynnän myös L. M. Cullenin vuonna 2003 julkaistua yleisesitystä varhaismodernin ja modernin Japanin historiasta *A History of Japan, 1582–1941: Internal and External Worlds*.

Catherine Ryu kirjoittaa teoksen *A Companion to Global Renaissance: English Culture and Literature in the Era of Expansion* luvussa *The Politics of Identity: William Adams, John Saris, and the English East India Company's Failure in Japan* 1600-luvun alun Japanin identiteettipolitiikasta, ja siitä miten Adamsin moninaiset roolit ovat näyttäytyneet hänen englantilaisille maanmiehilleen. Hyödynnän Ryun esittämiä päätelmiä tästä osana tätä tutkimusta.

Eurooppalaisten valtojen kolonialistista toimintaa ja sen juuria on käsitelty Richard Armitagen teoksessa *The Ideological Origins of the British Empire*. Samaa aihetta käsitellään erityisesti Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian näkökulmasta Adam Clulown teoksessa *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*.

William Adamsista on siis olemassa tutkimusta, mutta hänen elämäntarinansa on yleensä kuvattu lineaarisena janana, johon on lueteltu teot ja tapahtumat. Vaikka Adams toimi monissa hyvin erilaisissa rooleissa niitä on harvoin eritelty johdonmukaisesti. Kysymyksen asetteluni on siis, mitä Adamsin rooleja on eriteltävissä Adamsin lokikirjan ja sen yhteydessä olevan kirjeenvaihdon avulla? Tarkastelen sitä, miten nämä roolit tulevat aineistossa esille ja miten ne liittyvät Adamsin elämään kokonaisuutena. Aineistoni kerronnan kronologisen

¹⁷ Cullen 2003, 33.

¹⁸ Cryns 2024, 83.

¹⁹ Cullen 2003, 1–3; Cryns 2024, 12.

²⁰ Cryns 2024, 217.

lineaarisuuden vuoksi tämän työn käsittelylukujen rakennekin on osittain kronologinen, mutta olen pyrkinyt välttämään liiallista kronologista kerronnallisuutta, keskittyen sen sijaan Adamsin eri roolien temaattiseen käsittelyyn.

Inspiraationa tälle eri rooleja erittelevälle tutkimustavalle on toiminut *Henkilöhistoria ja varhaismoderni aika* teoksessa oleva Raisa Maria Toivon kirjoittama luku *Elämäkokemus: Henkilön ja kokemuksen historia yhteistyössä* ja siinä esitetty tapa käsitellä yksilön elämänpolkua ja kokemusta yhteiskunnan eri osa-alueilla, jolloin henkilön elämänpolku kulkee eri historian rakenteiden ja kehityskulkujen läpi. Sen sijaan että esittäisin Adamsin elämän lineaarisena jananä, kuten aikaisemmassa kirjallisuudessa on pääsääntöisesti tehty, pyrin nostamaan esille Adamsin rooleja niin kuin ne tulevat esille hänen lokikirjassaan ja kirjeissään.

Tarkoitukseni ei ole pyrkiä rekonstruoimaan Adamsin kokemusta hänen elämänsä tapahtumista sen enempää kuin hänen ajatuksensa niistä tulevat esille lokikirjassa. Tiedostan myös, että Adamsin elämäntapahtumien sijoittaminen johonkin tiettyyn kategoriaan, kuten erilaisiin rooleihin, ei ole yksiselitteistä. Jaottelu on pohjimmiltaan keinotekoinen ja sen tehtävänä on palvella tämän tutkielman näkökulmaa. Perustelen valintaani tällaisesta esitystavasta sillä, että roolien jaottelu ja luettelu tuo selkeyttä Adamsin elämäntarinaa ja voi nostaa rooleja esille, mitkä muuten saattaisivat jäädä vähemmälle huomiolle. Se mahdollistaa myös laajemman kuvan luomista Adamsista yksilönä. Pyrkimyksenäni ei siis ole luokitella kaikkia rooleja, joita Adams elämänsä aikana omaksui, vaan ainoastaan aineistossa esiintyviä rooleja.

2 1600-luvun alun Japani ja Adamsin matka sinne

2.1 Japanin poliittinen tilanne vuonna 1600 ja sen taustat

Vuonna 1600 Japanissa elettiin poliittisesti hyvin epävakaata aikaa. Maata oli varjostanut lähes 150 vuotta melkein yhtäjaksoista sisällissotaa, josta käytetään termiä Sengoku-kausi, jonka aikana itsenäiset ja voimakkaat sotaherrat eli daimiot taistelivat vallasta keskenään.²¹ Japanin keisarin valta oli vain muodollista ja todellinen valta oli aina 1100-luvun loppupuolelta ollut samurai soturiluokalla, joka oli käytännössä Japanin aatelisto ja joka oli jakautunut klaaneihin.²² Samurai soturiluokkaa johti shogun ja hänen klaaninsa, joka Sengoku-kauden alussa oli Ashikaga-klaani. Ashikaga-klaanin shogunit menettivät lähes kaiken valtansa Sengoku-kauden aikana ja näin ollen laajoja maaomistuksia omaavat daimiot pystyivät taistelemaan vallasta keskenään.²³

Yksi näistä daimioista Oda Nobunaga kohosi lopulta kaikkein voimakkaimmaksi ja hän onnistui yhtenäistämään suurimman osan Japanista oman valtansa alle ja samalla syöksemään Ashikaga-klaanin vallasta. Oda Nobunaga kuoli oman kenraalinsa Akechi Mitsuhideen pettämänä Kiotossa vuonna 1582. Pian Odan kuoleman jälkeen yksi hänen toisista kenraaleistaan Toyotomi Hideyoshi kosti Odan kuoleman voittamalla Akechi Mitsuhide taistelussa.²⁴ Toyotomi Hideyoshi nousi Odan seuraajaksi Japanin *de facto* hallitsijana. Hideyoshin kilpailija oli alun perin Oda Nobunagan palveluksessa ollut Tokugawa Ieyasu (1543–1616), joka oli noussut heikon daimion pojasta yhdeksi Japanin voimakkaimmista sotaherroista. Odan kuoleman jälkeen Ieyasu haastoi Hideyoshin auktoriteetin, mutta alistui kuitenkin lopulta tullen yhdeksi Hideyoshin voimakkaimmista liittolaisista.²⁵

Portugalilaiset saapuivat ensimmäisinä eurooppalaisina Japaniin vuonna 1543, ja pian sen jälkeen portugalilaiset alkoivat käydä kauppaa Japanissa. Portugali oli Itä-Aasiassa yhteistyössä Espanjan kanssa ja myöhemmin alistettuna Espanjalle. Portugalilaiset toivat mukanaan jesuiitta-lähetysaarnajia Japaniin, minkä seurauksena osa Japanin väestöstä ja jopa joitain daimioita kääntyi kristinuskoon. Toyotomi Hideyoshi kielsi kristinuskon harjoittamisen vuonna

²¹ Cryns 2024, 81.

²² Cryns 2024, 80–81.

²³ Cryns 2024, 103.

²⁴ Cryns 2024, 81–82.

²⁵ Cryns 2024, 81–82, 88–90.

1587, mutta kieltoa noudatettiin heikosti. Kielto ei kuitenkaan estänyt jesuiittatulkkien läsnäoloa Japanissa.²⁶

Hideyoshin kuollessa vuonna 1598 hänen ainoana perillisenä oli hänen vain viisivuotias poikansa Toyotomi Hideyori. Hideyoshi oli ennen kuolemaansa nimittänyt viiden vanhimman neuvoston, joka koostui Japanin voimakkaimmista daimioista, ja jonka tehtävänä oli hallita Hideyorin sijasta hänen täysi-ikäisyyteensä asti. Vanhimmistä ylivoimaisesti voimakkain oli Tokugawa Ieyasu ja hänestä tuli neuvoston *de facto* johtaja. Seuraavien kahden vuoden aikana Ieyasu voimisti asemaansa ja ajautui riitoihin muiden neuvoston jäsenten kanssa.²⁷

William Adamsin saapuessa Japaniin Ieyasu oli aloittamassa sodan vastustajiaan vastaan, jonka merkittävin taistelu käytiin Sekigaharan kylässä lokakuussa vuonna 1600. Ieyasu voitti taistelun ja tämän seurauksena hänellä ei ollut enää voimakkaita kilpailijoita ja hän syrjäytti vanhimpien neuvoston ja seitsemänvuotiaan Toyotomi Hideyorin.²⁸ Kolme vuotta myöhemmin vuonna 1603 hän sai keisarin julistamaan hänet shoguniksi aloittaen näin Tokugawa-shogunaatin ja Edo-kauden, jotka kummatkin jatkuivat aina vuoteen 1868 asti.²⁹ Vuonna 1600 portugalilaiset olivat edelleen Japanin merkittävin kauppakumppani.³⁰ Adam saapui Japaniin, joka oli hyvin levoton ja keskellä merkittävää vallanvaihdosta.

2.2 Adamsin matka Japaniin

William Adams syntyi Kentissä Englannissa vuonna 1564.³¹ Hänen varhaisesta elämästään tiedetään melko vähän, mutta hänen tiedetään olleen laivanrakentajan oppipoikana 12 vuotta ja sinä aikana hän ilmeisesti oppi myös navigoimisen taidon.³² Oppipoikana olemisen jälkeen Adams värväytyi Englannin laivastoon ja osallistui vuonna 1588 käytyyn taisteluun Englannin laivaston ja Espanjan Voittamattoman armadan välillä.³³ Laivastopalveluksensa jälkeen Adams toimi useita vuosia Englannin Marokon kauppakomppanian palveluksessa luotsina.³⁴

Vuonna 1598 Adams liittyi luotsiksi hollantilaiseen retkikuntaan, jonka tavoitteena oli löytää merireitti Magalhaesinsalmen kautta Atlantilta Tyynelle valtamerelle. Espanjalaiset laivat

²⁶ Cryns 2024, 96.

²⁷ Cryns 2024, 90–91.

²⁸ Cryns 2024, 101–102.

²⁹ Cryns 2024, 103; Clulow 2014, 10.

³⁰ Cryns 2024, 85.

³¹ Cryns 2024, 16.

³² Cryns 2024, 21–22.

³³ Cryns 2024, 24–26.

³⁴ Cryns 2024, 26–31.

hyödynsivät jo reittiä ja hollantilaiset halusivat myös hyödyntää sitä, sekä ryöstellä espanjalaisia linnakkeita Etelä-Amerikan läntisellä rannikolla. Ryöstelyn jälkeen he suuntaisivat tekemään kauppaa Molukeille eli niin sanotuille maustesaarille Indonesiaan tai vaihtoehtoisesti Japaniin.³⁵ Retkikunta koostui viidestä laivasta ja sen rahoittajana toimi yksi useista Alankomaiden niin sanotuista esikomppanioista, eli *voorcompagnie*, jotka edelsivät paljon suurempaa Hollannin Itä-Intian kauppakomppaniaa.³⁶ Hollantilaiset halusivat, samoin kuin englantilaisetkin, tehdä kauppaa Itä-Aasiassa ja päästä osallisiksi Itä-Aasian Kiinakeskeiseen kauppaan.³⁷

Retkikunnan matka oli katastrofaalinen. Retkikuntaa vaivasit ruoan ja veden jatkuva puute, hankalat sääolosuhteet ja vihamieliset alkuperäisasukkaat Etelä-Amerikassa, sekä ei-toivotut yhteenotot espanjalaisten kanssa. Retkikunta päätti yrittää päästä Japaniin, mutta lopulta vain Adamsin laiva *Liefde* pääsi perille, ajautuen pienen kalastajakylän rannalle miehistön ollessa nälkäkuoleman partaalla.³⁸

Pian Japaniin saapumiseen jälkeen portugalilaiset yrittivät saada paikalliset viranomaiset tehoittamaan *Liefden* miehistön merirosvoina, koska he eivät halunneet kilpailijoita ja uskonvihollisia Japaniin.³⁹ Adams ja toinen miehistön jäsen Jan Joosten van Lodensteijn vietiin vankeina Osakaan, jossa heidät tuotiin Tokugawa Ieyasun kuulusteltavaksi. Miehet kertoivat tulkin välityksellä Ieyasulle maailman tapahtumista, kuten protestanttisten maiden uskonsodista katolisten maiden kanssa, ja kertoivat haluavansa käydä kauppaa Japanin kanssa.⁴⁰ Ieyasu päätyi vapauttamaan Adamsin ja Joostenin, sekä *Liefden* miehistön vankeudesta, mutta siirretti heidät Uragan kaupunkiin ja kielsi heitä poistumasta Japanista.⁴¹ Adams yritti seuraavan kahden vuoden ajan saada shogunilta lupaa korjata *Liefde* ja lähteä Japanista, mutta shogun ei myöntänyt lupaa. Adams ja muu miehistö elivät shogunin vaatimattomalla elatusavulla ja miehistön jäsenet asettuivat asumaan Edoon sekä Uragaan, ja osa heistä ryhtyi kauppiaiksi parantaakseen toimeentuloaan.⁴²

³⁵ Cryns 2024, 35–45.

³⁶ Clulow 2014, 32–33, 39.

³⁷ Ruy 2009, 179.

³⁸ Cryns 2024, 45–78.

³⁹ Cryns 2024, 85–88.

⁴⁰ Cryns 2024, 92–99.

⁴¹ Cryns 2024, 102.

⁴² Cryns 2024, 102–103.

Tokugawan Ieyasun shogunin virkaan astumisen jälkeen Adams toimi hänen epävirallisena neuvonantajansa vastaten Ieyasun kysymyksiin koskien maailman tapahtumia.⁴³ Ieyasu muodollisesti eläköityi shogunin asemasta vuonna 1605, jolloin hänen pojastaan Tokugawa Hidetadasta tuli seuraava shogun. Ieyasun kuitenkin piti käytännön vallan ja hallitsi Japania käyttäen titteliä *ogoshi* eli eläköitynyt johtaja.⁴⁴ Ieyasun pyynnöstä Adams rakennutti hänelle kaksi eurooppalaistyylistä laivaa ja pääsi näin Ieyasun suosioon. Adams meni japanilaisen naisen kanssa naimisiin ja Ieyasun myönsi hänelle vuonna 1605 arvon *hatamoto*, joka teki hänestä korkea-arvoisen samurain Tokugawa-klaanin palveluksessa. Adamsille myönnettiin myös oma läänitys.⁴⁵ Myös Jan Joosten van Lodensteijnille myönnettiin hatamoton arvo ja hän myös toimi Ieyasun neuvonantajana, mutta hänestä ei ole säilynyt lähteitä yhtä paljon kuin Adamsista.⁴⁶

Adams oli siis erityisessä asemassa. Hänet oli hyväksytty japanilaiseen yhteiskuntaan ja hän oli varsin lähellä sekä kirjaimellisesti, että kuvaannollisesti Japanin korkeinta valtaa. Tulevina vuosina Adams toimi monissa erilaisissa rooleissa. Seuraavaksi käsittelen näitä rooleja, siten miten ne tulevat esille Adamsin lokikirjassa ja siihen liittyvässä kirjeenvaihdossa.

⁴³ Cryns 2024, 104–105.

⁴⁴ Cryns 2024, 103–104.

⁴⁵ Cryns 2024, 124–126.

⁴⁶ Cryns 2024, 126–127.

3 Adams roolit hänen lokikirjassaan ja kirjeissään

3.1 Adams ja Hollannin Itä-Intian kauppakomppania

Huolimatta shogunilta saamastaan suosiosta tai luultavammin juuri sen takia, Adams ei saanut lupaa poistua Japanista ja palata Englantiin sinne jääneen perheensä luo.⁴⁷ Adamsin tietoon tuli, että vasta perustettu Hollannin Itä-Intian kauppakomppania, oli perustanut tukikohdan Pataniin nykyisen Malesian alueelle ja Adams onnistui suostuttelemaan Ieyasun sallimaan *Liefden* kapteenin Jacob Quaeckernaecin matkustamaan Pataniin ja informoimaan hollantilaisia siitä, että *Liedfen* miehistö oli päässyt Japaniin ja he elivät edelleen siellä.⁴⁸

Hollannin Itä-Intian kauppakomppania perustettiin vuonna 1602, kun pienemmät hollantilaiset kauppakomppaniat yhdistyivät keskenään. Se toimi käytännössä itsenäisesti Alankomaiden tasavallasta ja sillä oli perustussopimuksen mukaan lähes suvereenit valtuudet harjoittaa kauppaa sekä diplomatiaa Aasiassa. Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian on kuvailtakin olleen monikansallisen yrityksen ja valtion yhdistelmä.⁴⁹

Englannin Itä-Intian kauppakomppania perustettiin kaksi vuotta ennen Hollannin Itä-Intian kauppakomppaniaa. Englannin kauppakomppania oli rakenteeltaan ja tavoitteiltaan hyvin samanlainen kuin Hollannin kauppakomppania.⁵⁰ Sekä englantilaiset, että hollantilaiset kauppakomppaniat halusivat kummatkin hyötyä Itä-Aasian maustekaupasta ja tuottoisasta kaupan käynnistä Kiinan sekä Japanin kanssa.⁵¹ Vaikka Englanti ja Alankomaat olivat liittolaisia 1600-luvun alussa, niiden kauppakomppaniat olivat katkeria kilpailijoita.⁵²

The Japan Society of London:n julkaisemassa Adamsin lokikirja sisältää myös Adamsin kirjeenvaihtoa. Yksi kirjeistä on Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian edustajan Victor Sprinckelin lähettämä kirje Adamsille vuonna 1605.⁵³ Kirje saavutti Adamsin vasta vuonna 1609 ensimmäisten Japaniin saapuneiden hollantilaisten alusten mukana. Kirjeessä Sprinckel antaa Adamsille tunnustusta siitä, että Adams onnistui neuvottelemaan Ieyasulta luvan Jacob

⁴⁷ Cryns 2024, 111.

⁴⁸ Cryns 2024, 111–112, 121.

⁴⁹ Clulow 2014, 12–13.

⁵⁰ Clulow 2014, 30.

⁵¹ Cryns 2024, 154–155; Ryu 2009, 179.

⁵² Clulow 2014, 238–241.

⁵³ Sprinckel, *The Log-book of William Adams*, 270–271.

Quaeckernaecckille lähteä Japanista ja ottaa yhteyttä hollantilaisiin.⁵⁴ Sprinckel kiittää Adamsia myös kaikesta palveluksesta, jonka hän on tehnyt isänmaalle, tarkoittaen Alankomaita, näin ollen viitaten siihen kuinka tärkeänä hän piti Adamsia hollantilaisten etujen toteutumiselle.⁵⁵ Sprinckel pyysi Adamsia toimimaan hollantilaisten eduksi jatkossakin ja pyysi Adamsia kääntämään kirjeen, joka oli tarkoitettu shogunille. Sprinckel myös Adamsia henkilökohtaisesti toimittamaan kirjeen mukana tulleen lahjan shogunille.⁵⁶ Tämä kertoo siitä, että Quaeckernaecck oli kertonut Adamsin henkilökohtaisesta suhteesta shoguniin ja, että hän oli tehnyt vaikutuksen hollantilaisiin.

Ensimmäisen kahden hollantilaisaluksen saavuttua Adams hyödynsi henkilökohtaista suhdettaan Ieyasuun puhuen hollantilaisten toivomusten puolesta ja näin edesauttoi sitä, että Hollannin kauppakomppania sai hyvät kauppasopimukset Ieyasun kanssa.⁵⁷ Shogunille oli edullista sallia hollantilaisten käydä kauppaa Japanissa, koska portugalilaiset olivat ylivoimaisesti suurin silkin maahantuoja sen vuoksi, että japanilaiset eivät Kiinan asettaman kiellon vuoksi voineet käydä suoraa kauppaa Kiinan kanssa. Japanilaiset ostivat silkkiä Kaakkois-Aasiasta, joka oli kallista ja tarjonta liian vähäistä, minkä vuoksi he olivat riippuvaisia portugalilaisista, jotka pystyivät vaatimaan suuria summia silkistä ja näin ollen vahingoittivat Japanin taloutta.⁵⁸

Adamsin välityksellä hollantilaiset saivat myös luvan perustaa kauppaseman Japaniin.⁵⁹ Adams oli epämuodollisesti hollantilaisten palkkalistoilla seuraavan muutaman vuoden ajan ja tarjosi omia palveluksiaan heille myös myöhemminkin.⁶⁰ Kauppasopimusneuvotteluiden lisäksi Adams toimi tulkkina, neuvonantajana sekä välittäjänä kun hollantilaiset myivät tuotteitaan japanilaisille kauppiaille sekä shogunin hoville.⁶¹

Hollantilaiset hyödynsivät mielellään Adamsin palveluita, koska hänen henkilökohtainen suhteensa Ieyasuun mahdollisti hyvien neuvottelutulosten saamisen paljon nopeammin, kuin jos hollantilaiset olisivat lähestyneet shogunia normaalin hovin byrokratian kautta.⁶² Adamsin erityisasema korostuu erityisesti, jos hänen henkilökohtaista suhdettaan verrataan myöhempien Hollannin kauppakomppanian edustajien kanssakäymisiin shogunien kanssa. Myöhemmät

⁵⁴ *The Log-book of William Adams*, 270.

⁵⁵ Adams, *The Log-book of William Adams*, 270.

⁵⁶ *The Log-book of William Adams*, 271.

⁵⁷ Cryns 2024, 131.

⁵⁸ Cryns 2024, 128–132.

⁵⁹ Clulow 2014, 40–41.

⁶⁰ Cryns 2024, 208–209.

⁶¹ Cryns 2024, 150–151.

⁶² Cullen 2003, 33.

Hollannin kauppakomppanian edustajat joutuivat lähettämään vuotuisia lähetystöjä shogunin eteen. Nämä lähetystöt eivät edes saaneet nähdä shogunia, kun he ojensivat hänelle lahjansa. Kaikki anomukset tehtiin alempien virkamiesten kautta ja audienssin saaminen shogunin kanssa oli täysin mahdotonta.⁶³ Adamsin asemaa myös paransi hänen Japanin kulttuurin sekä tiukan hovietiketin erinomainen tuntemus. Hollantilaiset suosivat Adamsia neuvottelijana yli maanmiehensä eli Jan Joostenin, koska Joostenilla oli taipumus valehteluun ja epäsopivaan käytökseen.⁶⁴

3.2 Adams ja Englannin Itä-Intian kauppakomppania

Adams halusi olla yhteydessä kotimaahansa Englantiin, mutta hollantilaiset eivät halunneet kilpailijoita Japanin markkinoille, minkä vuoksi he estivät Adamsin kirjeitä saapumasta perille. Kun Adams sai selville sen, miten hollantilaiset olivat toimineet, hän raivostui ja sai lopulta hänen myötämielisen hollantilaisen ystävänsä Pieter Janssenin kautta yhteyden englantilaisiin, jotka lähettivät laivan Japaniin.⁶⁵ Laivan kapteenina toimi John Saris, joka oli Englannin Itä-Intian kauppakomppanian palveluksessa. Adams toimi diplomaattina Sarisin ja Ieyasun välillä ja onnistui neuvottelemaan englantilaisille suotuisat kauppaluvat. Saris oli myös tuonut mukanaan diplomaattisen kirjeen Englannin kuninkaalta Jaakko I:tä. Adams käänsi kirjeen Ieyasulle ja hän käänsi myös Ieyasun vastauskirjeen.⁶⁶

Adamsin ja Sarisin välit eivät olleet hyvät, koska Saris piti Adamsin japanilaistuneisuutta epäilyttävänä ja epäenglantilaisena.⁶⁷ On myös esitetty, että syynä Adamsin ja Sarisin riitaisuuteen olisi voinut olla nuoren Sarisin kunnianhimo ja vanhemman sekä kokeneemman Adamsin turhautuminen, kun hän koki, ettei hänen neuvojansa kuunneltu.⁶⁸

Englantilaisten saapuessa Japaniin vuonna 1613 olivat hollantilaiset jo saaneet kiitos Adamsin, varman jalansijan Japanin ulkomaankaupassa. Adamsin lähtiessä Euroopasta vuonna 1598, olivat Englanti ja Hollanti olleet liittolaisia. Kuitenkin vuonna 1613 tilanne oli muuttunut ja kahdesta valtiosta, sekä erityisesti niiden kauppakomppanioista, oli tullut katkeria kilpailijoita

⁶³ Clulow 2014, 119–120.

⁶⁴ Cryns 2024, 209.

⁶⁵ Cryns 2024, 148–149.

⁶⁶ Cryns 2024, 160–163.

⁶⁷ Ryu 2009, 179.

⁶⁸ Ryu 2009, 179.

ja niiden välinen konflikti oli äitymässä aseelliseksi.⁶⁹ Tämän vuoksi on esitettykin, että Sarisia on voinut entisestään ärsyttää Adamsin läheisyys hollantilaisia kohtaan.⁷⁰

Adams ei ollut tyypillinen eurooppalaisten kauppakomppanioiden edustaja, koska hän oli saapunut Japaniin vuosia ennen kuin kauppakomppaniat alkoivat systemaattisesti ottaa jalansijaa Itä-Aasiassa. Adams asui Japanissa yhdeksän vuotta ennen kuin ensimmäiset Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian laivat saapuivat Japaniin.⁷¹ Tänä aikana Adams oli omaksunut japanilaisen kulttuurin ja alkanut kotoutumaan Japaniin. Tämän vuoksi, kun kauppakomppaniat saapuivat heitä vastassa ollut Adams ei ollut enää yksiselitteisesti eurooppalaisten valtojen edustaja vaan hänestä oli tullut ainakin osittain paikallinen ja hänellä oli ystävyys suhde paikalliseen hallitsijaan. Tämä on voinut herättää Sarisissa epäilyksiä siitä kenelle hallitsijalle ja mille maalle Adams oli uskollinen.

Adams antaa omissa kirjeissään, joita ei ole julkaistu lokikirjan yhteydessä, epäsuorasti itsensä kuvan kruunulle uskollisena englantilaisena, sekä uskollisena ja rakastavaisena aviomiehenä sekä perheenisänä englantilaiselle perheelleen.⁷² Tämä on toki ristiriitaista, kun otetaan huomioon se, että Adams meni myös japanilaisen naisen kanssa naimisiin, vaikka hänellä oli vaimo Englannissa, ja piti yllä ainakin yhtä rakastajatarta.⁷³

Epäluuloisuudestaan huolimatta Saris palkkasi Adamsin kauppakomppanian palvelukseen. Samoihin aikoihin Adams sai Ieyasulta luvan lähteä Japanista, jos hän niin haluaisi. Adams kuitenkin päätti jäädä ainakin toistaiseksi.⁷⁴ Kun Saris lähti Japanista hän jätti Hiradon kaupunkiin perustetun englantilaisen kauppaa-aseman johtajalle Richard Cocksille varoituksen olla luottamatta Adamsin hänen oletetun epäilyttävän käytöksen vuoksi.⁷⁵

Ollessaan Riukiusaarten kauppamatkalla, laivalla mukana ollut Englannin kauppakomppanian edustaja syytti Adamsia siitä, että hän ei ollut tehnyt matkan aikana tarpeeksi taatakseen voittoa komppanialle ja että hän oli sallinut miehistön käydä kauppaa yksityisesti, minkä komppanian säännöt kielsivät.⁷⁶ Adams kielsi syytökset, mutta matkalta palattuaan häntä syytettiin

⁶⁹ Ryu 2009, 179.

⁷⁰ Ryu 2009, 179.

⁷¹ Culow 2014, 40–41.

⁷² Ryu 2009, 262.

⁷³ Ryu 2009, 262.

⁷⁴ Cryns 2024, 165.

⁷⁵ Ryu 2009, 180.

⁷⁶ Adams, *The Log-book of William Adams*, 207–208.

matkan epäonnistumisesta, mikä kiristi Adamsin välejä komppaniaan.⁷⁷ Adams erosi komppanian palveluksesta vuonna 1616.⁷⁸

Ieyasun kuolemaan vuonna 1616 jälkeen hänen poikansa Tokugawa Hidetadasta tuli Japanin täysivaltainen hallitsija, vaikka hän olikin ollut muodollisesti shogun vuodesta 1605 alkaen.⁷⁹ Hidetada suhtautui ulkomaalaisiin paljon kielteisemmin kuin isänsä. Tämän takia Hidetada kiristi katolilaisiin kohdistuvaa lainsäädäntöä ja määräsi kaiken ulkomaalaisten harjoittaman kaupan rajattavaksi vain Nagasakiin ja Hiradoon.⁸⁰ Adams käsittelee yhdessä kirjeistään Hidetadan päätöksen yllättävyyttä.⁸¹ Adams oli hieman aikaisemmin onnistunut neuvottelemaan Englannin Itä-Intian kauppakomppanian vapaankaupan oikeuksien jatkamisesta, mutta Hidetada muutti mieltään Adamsin jo lähdettyä pääkaupunki Edosta.⁸² Adams palasi pääkaupunkiin ja yritti vedota Hidetadaan, mutta tuloksetta. Adams sai luvan harjoittaa kauppaa välikätenä Osakassa ja Sakaissa, jotka olivat Japanin merkittävimpiä kaupankäyntipaikkoja, koska hän ei ollut samuraiasemansa ansiosta ulkomaalainen.⁸³

3.3 Adamsin suhde Tokugawa Ieyasuun

Adams ei mainitse Ieyasua suoraan montaa kertaa lokikirjassaan tai kirjeissään, mutta Ieyasun vaikutus Adamsin elämään oli silti suuri. Adams olisi tuskin saanut niin merkittävää asemaa, kuin mikä hänellä oli, ellei Ieyasu olisi pitänyt hänestä henkilökohtaisesti. Ainut toinen samuraiaseman saanut oli Jan Joosten, josta Ieyasu myös piti. Adamsin ja Joostenin erityisasemaa korostaa se, ettei yksikään Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian edustajista, jotka julistautuivat shogunin vasalleiksi ja saivat ainoa eurooppalaisena valtiona luvan käydä kauppaa Japanin vuosien 1634–1853 eritaytymispolitiikan eli *sakoku*:n aikana, saanut samuraiasemaa, saati melkein minkäänlaista vaikutusvaltaa hovin asioihin.⁸⁴

Adams osasi myös taitavasti hyödyntää diplomaattista kieltä yrittäessään vakuuttaa Ieyasua hyödyistä, jotka tulisivat kaupankäymisestä hollantilaisten ja englantilaisten kanssa. Adamsin omista lokikirjaan sisällyttämättömistä kirjeistä voidaan päätellä, että neuvotellessaan Ieyasun kanssa hän varoi korostamasta identiteettiään englantilaisena, vaan hän korosti kaikkien

⁷⁷ Cryns 2024, 189.

⁷⁸ Cryns 2024, 202.

⁷⁹ Cryns 2024, 194.

⁸⁰ Cryns 2024, 196–202.

⁸¹ Adams, *The Log-book of William Adams*, 274.

⁸² Adams, *The Log-book of William Adams*, 274.

⁸³ Cryns 2024, 199–200.

⁸⁴ Cullen 2003, 48–49.

kansojen ystävyyttä ja vaurautta kaupankäynnin kautta. Tämä oli erittäin hyvä taktiikka, koska Ieyasu oli kiinnostunut kaupankäynnistä, diplomatiasta ja rauhanomaisista suhteista muiden valtioiden kanssa.⁸⁵

Ieyasu suhtautui hyvin kielteisesti portugalilaisiin, koska he vaativat kiskurihintoja silkistä ja toivat mukanaan lähetyssaarnaajia.⁸⁶ Ieyasu oli tietoinen Portugalin ja Espanjan valloituksista Etelä-Amerikassa ja siitä, että jesuiitalähetyssaarnaajat olivat kääntäneet paikallista väestöä kristinuskoon ennen valloitusta. Adams kertoi Ieyasulle uskonsodista katolilaisten Portugalin sekä Espanjan ja protestanttisten maiden välillä. Tämä lähes varmasti lisäsi Ieyasun epäluuloisuutta portugalilaisia ja jesuiittoja kohtaan.⁸⁷

Adams toi portugalilaisten ja espanjalaisten vaikutusvallan saantitaktiikan esille ilmeisesti myös sen takia, että Englannissa ja muissa protestanttisissa maissa paheksuttiin ja pidettiin laittomana sitä, että paavi oli antanut luvan Espanjalle ja Portugalille jakaa maailman ei-katoliset alueet kahteen osaan.⁸⁸ Adams korosti Ieyasulle jesuiittojen kataluutta, mikä oli tyypillinen ajattelutapa protestanttisissa maissa ja Adamsille erityisesti, koska jesuiitat olivat yrittäneet saada hänet ja Liefden miehistön teloitetuksi.⁸⁹

On esitetty, että se mitä Adams kertoi portugalilaisista Ieyasulle olisi vaikuttanut Tokugawa-shogunaatin tiukentuneeseen suhtautumiseen portugalilaisiin ja katolilaisiin laajemminkin.⁹⁰ Portugalilaiset olivat kuitenkin jo epäsuosittuja Japanissa Adamsin sinne saapuessa ja Adams korkeintaan vahvisti Tokugawojen jo valmiiksi kielteistä mielikuvaa.⁹¹ Portugalilaiset karkotettiin Japanista vuonna 1639.⁹²

Ieyasun mieltymyksestä Adamsiin kertoo myös se, että kun Adams pyysi lupaa lähteä Japanista, jos hän niin haluaisi, Ieyasu oli tästä pahoillaan ja tarjoutui laajentamaan Adamsin maanomistuksia, mikäli Adams oli tyytymätön tuloihinsa. Adams kieltäytyi ehdotuksesta, mutta sai

⁸⁵ Ryu 2009, 182.

⁸⁶ Ryu 2009, 183.

⁸⁷ Cryns 2024, 96.

⁸⁸ Armitage 2000, 90.

⁸⁹ Armitage 2000, 95.

⁹⁰ Cryns 2024, 96.

⁹¹ Cullen 2003, 33–37.

⁹² Clulow 2014, 182.

kuitenkin luvan lähteä, jos hän niin halusi.⁹³ Adams myös sai Ieyasulta passin, jonka turvin hän voisi käydä kauppaa Japanin ulkopuolella.⁹⁴

Adamsin vaikutusvallat Ieyasuun kertoo se, että kun kaksi Adamsin ystävää, jotka olivat katolilaisia ja olivat olleet hänen palveluksessaan, vangittiin portugalilaisten toimesta, jotka pitivät heidän toimintaansa petturuutena. Adams pelasti heidän henkensä ja sai heidät vapautettua vedoten shoguniin.⁹⁵ Kun otetaan huomioon Ieyasun kielteinen suhtautuminen katolilaisiin, miesten hengen olisivat tuskin säästyneet, ellei Adams olisi vedonnut Ieyasuun.

Adams mainitsee lokikirjassaan, että ollessaan Riukiusaarilla hän kuuli, että Ieyasu oli saanut suuren voiton sodassaan haastajaansa daimio Toyotomi Hideyoria vastaan ja Adams iloitsi tästä.⁹⁶ Kyseessä oli Ieyasun saama voitto niin sanotussa talvikampanjassa Hideyoria vastaan.⁹⁷ Myöhemmin ollessaan edelleen Riukiusaarilla Adams kuuli, että Ieyasu oli joutunut uudestaan sotaan Hideyoria vastaan ja saattaisi hävitä.⁹⁸ Adams ei mainitse mitään omasta reaktiostaan uutisiin, mutta siitä että hän kutsui laivansa päällystön neuvotteluun ja he päätyivät jäämään Riukiusaarille, kunnes lisää uutisia sodan kulusta tulisi, on pääteltävissä, että Adams huolestui tilanteen kehityksestä.⁹⁹ Ieyasu kuitenkin voitti sodan ja Toyotomi Hideyori teki itsemurhan, päättäen näin käytännössä kaiken vastustuksen Tokugawojen valtaa vastaan.¹⁰⁰ Osakan sodan loppu aloitti pitkän ja rauhallisen ajan, jonka aikana eli noin 250 vuoteen Japanissa käytiin vain yksi aseellinen konflikti, joka oli paikallinen Shimabaran kapina vuosina 1637–1638.¹⁰¹

Ieyasu kuoleman jälkeen hänen poikansa Tokugawa Hidetada suhtautui Adamsiin paljon kylmäkiskoisemmin kuin isänsä ja Adams menetti suurimman osan aikaisemmasta vaikutusvaltaasta.¹⁰² Adamsin oli hyvin vaikea saada neuvoteltua itselleen lupa käydä kauppaa Japanin ulkopuolella, ja hän ei päässyt Hidetadan puheille läheskään yhtä helposti kuin Ieyasun kohdalla.¹⁰³ Adamsin menestys riippui siis pitkälti siitä henkilökohtaisesta suosiosta ja

⁹³ Cryns 2024, 192.

⁹⁴ Cryns 2024, 165.

⁹⁵ Adams, *The Log-book of William Adams*, 273.

⁹⁶ Adams, *The Log-book of William Adams*, 196.

⁹⁷ Cryns 2024, 182.

⁹⁸ Adams, *The Log-book of William Adams*, 208.

⁹⁹ Adams, *The Log-book of William Adams*, 208.

¹⁰⁰ Cryns 2024, 188.

¹⁰¹ Cull

¹⁰² Cryns 2024, 195–202.

¹⁰³ Cryns 2024, 196.

ystävyydestä, jota hän oli Ieyasulta saanut, ja Ieyasun kuoleman jälkeen Adamsin vaikutusvalta hovissa kuihtui.

3.4 Adams merenkävijänä, diplomaattina ja kauppiana Japanin ulkopuolella

Kauppamatkojensa aikana Adams toimi monessa roolissa, kuten diplomaattina, merenkävijänä ja kauppiana. Nämä roolit tulevat esille Adamsin lokikirjassa, joka käsittelee juuri näitä kauppamatkoja. Adamsin ensimmäinen kauppamatka määränpäänä oli nykyisen Thaimaan alue. Pian matkalle lähdön jälkeen Adamsin kauhuksi laiva, jonka kapteenina hän oli, alkoi vuotamaan.¹⁰⁴ Vuotoa yritettiin korjata ja vettä pumpata pois, mutta vuodon vakavuuden vuoksi Adams päätti luopua tavoitteesta päästä Siamiin vaan pyrkiä Riukiusaarille Japanin eteläpuolella. Riukiusaaret olivat olleet aikaisemmin täysin itsenäinen kuningaskunta, kunnes eteläisen Japanin Satsuman maakunnan Shimazu klaani oli shogunin hyväksynnällä valloittanut saaret vuonna 1609 ja alistanut ne Japanin vasallivaltioksi. Tästä huolimatta saaria käytännössä johti edelleen niiden kuningas Sho Nei.¹⁰⁵

Rantautumisen jälkeen Adamsin tehtävänä oli laivan kapteenina, ja ilmeisesti ainoana henkilönä laivassa, joka osasi puhua sujuvaa englantia ja japania, alkaa neuvotella paikallisten viranomaisten kanssa laivan korjauksesta. Englannin kauppakomppanian edustajat turvautuivat toistuvasti sekä Japanissa, että muualla Itä-Aasiassa Adamsiin neuvottelijana.¹⁰⁶ Englantilaiset turvautuivat Adamsiin samoista syistä kuin hollantilaisetkin, eli Adamsin hyvän kielitaidon, diplomaattisuuden, kärsivällisyyden, neuvottelutaidon sekä hänen kulttuurisen ymmärryksensä vuoksi.

Adamsin kärsivällisestä ja sovittelevasta luonteesta kertoo myös se, että kun Riukiusaarilla jumissa ollut miehistö alkoi vaatia palkkojansa ja kapinoida, Adams pysyi rauhallisena ja pyrki sitkeästi neuvottelemaan ratkaisun eri osapuolien välille.¹⁰⁷ Adamsin toiminnasta Riukiusaarilla on pääteltävissä, että Sarisin esittämät syytökset Adamsin mahdollisesta petollisuudesta eivät olleet perusteltuja, koska Adams kieltäytyi sitkeästi maksamasta palkkoja etukäteen, vaikka se olisi ollut järkevintä matkaanlähdön nopeuttamiseksi, koska hän koki, että se olisi komppanian sääntöjen vastaista. Adams myöntyi loppujen lopuksi maksamaan puolet

¹⁰⁴ Adams, *The Log-book of William Adams*, 191.

¹⁰⁵ Cryns 2024, 183.

¹⁰⁶ Cryns 2024, 183–184.

¹⁰⁷ Adams, *The Log-book of William Adams*, 191.

palkoista etukäteen, mutta ilmeisesti vain siksi, että tilanne alkoi käydä kestävämmäksi ja aseelliset yhteenotot miehistön ja päällystön välillä olivat alkaneet ja ne uhkasivat eskaloitua.¹⁰⁸

Ollessaan Riukisaarilla Adams otti myös kirjeitse yhteyttä Hiradoon Cocksille pyytäen neuvoa, miten hänen tulisi toimia.¹⁰⁹ Adams ei siis luottanut ainoastaan omiin neuvottelutaitoihinsa vaan hän otti yhteyttä esimieheensä Hiradossa ja pyysi tältä neuvoja. Kun Adamsin laivan korjaukset valmistuivat, he eivät voineet lähteä paluumatkalle Japaniin, koska rajut kevätmyrskyt olivat alkaneet ja Japanin meri on vaarallinen kevätmyrskyjen aikaan. Riukiun viranomaiset kuitenkin vaativat Adamsia lähtemään, koska Kiinasta saapuisi kolmen kuukauden sisällä alus ja jos kiinalaiset näkisivät japanilaisen aluksen Riukiusaarilla, olisi mahdollista, että Japanin ja Kiinan välisten poliittisten jännitteiden takia kiinalaiset eivät enää palaisi.¹¹⁰ Tämä olisi erittäin tuhoisaa Riukiusaarten asukkaille, koska he olivat riippuvaisia kaupan käynnistään Kiinan kanssa. Adams yritti taivutella viranomaisia antamaan heidän jäädä, koska myrskyt olivat huonokuntoisella laivalle liian vaarallisia. Adams toteaa taivutteluistaan päiväkirjassaan:

”Minä vastasin, että en välittänyt missä kuolisin, joko täällä tai merellä, mutta rukoilin heitä osoittamaan myötätuntoa niille 120 tai 130 matkustajalle sekä merimiehelle, jotka meidän joukossamme olivat. Tämän vastauksen minä heille annoin ja jäin odottamaan heidän vastaustaan.”¹¹¹

Riukiun kuningas kutsui Adams juhlaillallisille pääkaupunkiin, mutta Adams kieltäytyi protestoidakseen siitä, että lupaa pysyä Riukiulla ei ollut toistaiseksi vielä myönnetty.¹¹² Kaksi Adamsin laivan miehistön jäsentä syyllistyivät varkauteen ja Riukiun viranomaiset vangitsivat heidät, ja Adams joutui neuvottelemaan heidän vapautuksestaan.¹¹³ Yksi miehistön jäsenistä syyllistyi varkauteen laivassa ollessaan ja miehistö olisi halunnut teloittaa hänet rangaistuksena, mutta Adams joka ei halunnut menettää lisää kyvykkäitä merimiehiä, joutui jälleen neuvottelemaan eri osapuolien välillä ja onnistui säästämään miehen hengen.¹¹⁴ Adams ei onnistunut neuvottelemaan lupaa jäädä Riukiusaarille pitkäksi aikaa, hän onnistui kuitenkin

¹⁰⁸ Adams, *The Log-book of William Adams*, 199, 201.

¹⁰⁹ Cryns 2024, 184–185.

¹¹⁰ Adams, *The Log-book of William Adams*, 199–200.

¹¹¹ Adams, *The Log-book of William Adams*, 203. Oma käännös, alkuperäinen teksti: ”I awnssered that I wass but on I did not Car wheere I died eayther in heer or in the sseaa but I prayed to have Covmpacion of them that weer belongind both passingers and mariners about 120 or 130 perssoons & with this awnsser I did leve them waytting for fourther awnserr from them”.

¹¹² Adams, *The Log-book of William Adams*, 191.

¹¹³ Adams, *The Log-book of William Adams*, 204.

¹¹⁴ Adams, *The Log-book of William Adams*, 205.

neuvotteluiden avulla pidentämään oleskelua siihen asti, että laiva saatiin korjattua riittävän merikelpoiseksi.¹¹⁵ Pian korjausten jälkeen olosuhteet lähdölle tulivat sopiviksi ja Adams miehistöineen palasi takaisin Hiradoon.¹¹⁶

Myöhemmin Adams lähti aluksellaan nykyisen Vietnamin alueella sijaitsevaan Quang Nammiin, jota hallitsi Quang Nam Nguyen klaani ja jonka pääkaupunki oli Faifo, nykyinen Hoi An. Kaupungista oli tullut merkittävä kansainvälisen kaupan keskus ja monet kiinalaiset alukset tulivat sinne usein. Cocks oli lähettänyt sinne vuonna 1614 kaksi komppanian edustajaa, joista toinen oli murhattu ja toinen kadonnut. Vaikka Adams ei ollut enää komppanian palveluksessa, Cocks pyysi häntä tutkimaan tapausta. Adams suostui ja vuokrasi myös osan aluksensa ruumasta komppanian kauppatavaralle.¹¹⁷

Saavuttuaan Faifoon, Adams alkoi jälleen harjoittamaan diplomatiaa ja pyysi audienssia kuninkaalta, neuvotellakseen komppanian puolesta englantilaisten oikeuksista käydä kauppaa Faifossa ja selvittääkseen kadonneet englantilaisen kohtalon.¹¹⁸ Toisen englantilaisen kuolemaan ja toisen katoamiseen ei saatu täyttä selvyyttä, mutta koska asia oli tapahtunut ilman kuninkaan tietoa, sitä ei tutkittu pidemmälle. Adams sai käytyä kauppaa ja nautti paikallisen hovin suosiosta. Adams alkoi myös keräämään pientä sanakirjaa paikallisesta kielestä.¹¹⁹ Kaikesta menestyksestä huolimatta Adamsin kauppatavara tuotti hyvin vähän voittoa ja matka oli loppujen lopuksi tappiollinen. Pian matkan jälkeen Adams myi laivansa hyvällä voitolla.¹²⁰

Seuraavana vuonna eli vuonna 1618, eräs kiinalainen kauppias tarjosi Adamsille mahdollisuuden tehdä uusi matka Faifoon ja Adams suostui vuokraten jälleen tilaa alukseltaan Englannin Itä-Intian kauppakomppanialle. Laivan peräsin vaurioitui myrskyssä Goto-saarten edustalla ja korjausyrityksistä huolimatta matka oli pakko keskeyttää ja Adams päätyi jälleen Riukiusaarille.¹²¹ Adams toinen oleskelu ei ollut yhtä tapahtumarikas kuin ensimmäinen, vaan Adams miehistöineen sai laivan korjattua melko nopeasti ja he palasivat takaisin Nagasakiin. Adams lokikirjasta tämän matkan osalta päättyy äkisti ja syytä tälle ei tiedetä.¹²²

¹¹⁵ Adams, *The Log-book of William Adams*, 209.

¹¹⁶ Cryns 2024, 188.

¹¹⁷ Cryns 2024, 203.

¹¹⁸ Adams, *The Log-book of William Adams*, 232.

¹¹⁹ Adams, *The Log-book of William Adams*, 241–242.

¹²⁰ Cryns 2024, 205.

¹²¹ Adams, *The Log-book of William Adams*, 242–245.

¹²² Adams, *The Log-book of William Adams*, 248.

Adams lähti elämänsä viimeiselle kauppamatkalle tammikuussa vuonna 1619 toimien varakkaana Hiradolaisen samurain Sagawa Nobutoshin omistaman laivan kapteenina. Noin kuukauden matkan jälkeen Adams saapui Tonkiniin ja sattumalta tapasi Jan Joostenin siellä. Kyseessä oli lähes varmasti viimeinen kerta, kun he tapasivat toisensa. Tonkinissa Adams harjoitti jälleen diplomaatin taitojaan ja onnistui neuvottelemaan oikeuden itselleen ja laivassa mukana olleille kauppiaille käydä kauppaa.¹²³ Pian matkalta palattuaan hän sairastui äkisti ja kuoli Hiradossa 55-vuotiaana.¹²⁴

Adams toimi siis kauppamatkojen aikana useissa eri rooleissa. Merenkävijän roolissa hän sekä navigoi aluksia, että toimi niiden kapteenina. Maissa ollessaan Adams neuvotteli paikallisten vallanpitäjien kanssa ja saavutti yleensä myönteisiä tuloksia. Kauppiaana Adams ei ollut yhtä menestynyt, vaan hänen vahvuutensa oli diplomatia ja merenkulku. Vaikka Englannin Itä-Intian kauppakompanian edustajien mielipiteet vaihtelivat Adamsista, olivat he valmiita nimittämään Adamsin heidän laivojensa kapteeniksi ja Adamsin työsuhteen päättymisenkin jälkeen vuokraamaan hänen laivoistaan tilaa kauppatavaralle ja pyytämään häntä neuvottelemaan heidän puolestaan paikallisten hallitsijoiden kanssa.

¹²³ Adams, *The Log-book of William Adams*, 257–259.

¹²⁴ Cryns 2024, 213.

4 Lopuksi

Koko elämänsä aikana Adams toimi useissa erilaisissa rooleissa. Adamsin lokikirjan vuosina 1614–1619 ja siihen liittyvän kirjeenvaihdon käsittelemänä aikana Adams toimi shogun Tokugawa Ieyasun neuvonantajana, diplomaattina shogunin hovissa sekä hollantilaisten, että englantilaisten puolesta, sekä Englannin Itä-Intian kauppakomppanian työntekijänä ja merenkävijänä, sekä itsenäisenä kauppiana.¹²⁵ Hän oli myös tulkki ja samurai, jotka kummatkin olivat tehtäviä, jotka vaativat Adamsilta uskollisuutta ja luotettavuutta.¹²⁶

Vaikka Tokugawa Ieyasu oli ilmeisen mieltynyt Adamsiin, oli muilla ihmisillä hyvin vaihtelevat mielipiteet Adamsista. John Saris oli taipuvainen pitämään Adamsia etäisenä, itseään täynnä olevana ja ylimielisenä. Hän piti Adamsin läheisyyttä japanilaisiin ja hollantilaisiin epäilyttävänä, ellei jopa petollisuutena Englannin kruunua kohtaan.¹²⁷ Myös toinen Englannin Itä-Intian kauppakomppanian edustaja, eli Richard Wickham päätyi samankaltaisiin päätelmiin.¹²⁸ Hollantilaiset puolestaan suhtautuivat Adamsiin myönteisemmin ja turvautuivat hänen palveluihinsa tulkkina ja neuvottelijana usein.¹²⁹ Tämän taustalla saattaa olla se, että Adams oli tullut hollantilaisten mukana Japaniin ja ollut Japanissa pidempään tekemisissä hollantilaisten kuin englantilaisten kanssa.¹³⁰

Adams myös riitaantui ympärillä olleisiin ihmisiin ja on mahdollista, että hän saattoi joissain tilanteissa toimia itsekeskeisesti ja omia etujaan ajaen. Adams kuitenkin ymmärsi sen, että Tokugawa-shogunaatin hallitsemassa Japanissa yksi tiukkaan määritelty identiteetti, varsinkin ulkopuolisena, tarkoitti joko kahta asiaa. Eli joko sitä, että oli valmis puolustamaan sitä loppuun asti, kuten tapahtui monille katolilaisille, jotka eivät luopuneet uskostaan ja jotka teloitettiin sen vuoksi. Tai sitä, ettei ymmärtänyt Japanin monimutkaista identiteettipoliittikkaa, kuten ilmeisesti tapahtui kauppakomppanian englantilaisille, jotka eivät pystyneet tai halunneet sopeutua Japanin poliittisiin olosuhteisiin ja joutuivat sulkemaan kauppaa-asemansa Hiradossa konkurssin vuoksi vuonna 1623.¹³¹ Hollannin Itä-Intian kauppakomppania välttyi

¹²⁵ *The Log-book of William Adams*, 189–213, 224–269, 270–273.

¹²⁶ Cryns 2024, 125; Clulow 2014, 40.

¹²⁷ Ryu 2009, 179–180.

¹²⁸ Ryu 2009, 180.

¹²⁹ Cryns 2024, 208–209.

¹³⁰ Ruy 2009, 179–180.

¹³¹ Ryu 2009, 186.

englantilaisten kollegoidensa kohtalolta, koska he sopeutuivat Edo-kauden edetessä tiukentuneeseen eristäytymispolitiikkaan julistautumalla shogunin uskollisiksi vasalleiksi.¹³²

On mahdotonta arvioida tarkkaan, miten Adams itse identifioitui ollessaan monikulttuurisessa ympäristössä. Se on kuitenkin lähteistä pääteltävissä, että Adams oli hyvin sopeutuvainen. Hän puhui useampaa kieltä eli englantia, hollantia, japania, sekä ainakin kohtalaista portugalia ja espanjaa.¹³³ Hän oli myös Japanissa ollessaan omaksunut japanilaisen kulttuurin tavat ja pukeutui japanilaisittain. Adams myös kehui japanilaisia ja japanilaista kulttuuria.¹³⁴ Vaikka Adams saikin Ieyasulta luvan lähteä Japanista, hän päätti jäädä. Ilmeisesti Adams suunnitteli vielä jonain päivänä palaavansa Englantiin, mutta suunnitelma ei koskaan toteutunut.¹³⁵ Näistä seikoista on pääteltävissä, että Adams viihtyi Japanissa eikä häntä haitannut toimia monen eri kulttuurin edustajien kanssa.

Adams pystyi toimimaan menestyksekkäästi haastavassa ja vieraassa ympäristössä sopeutuen siihen ja hankkien voimakkaita ystäviä. On erittäin epätodennäköistä, että Adams olisi päässyt niin vaikutusvaltaiseen asemaan, kuin mitä hänellä oli, ellei Tokugawa Ieyasun olisi pitänyt hänestä. Tämä tulee hyvin esille siinä, kuinka paljon Adamsin vaikutusvalta heikkeni Ieyasun kuoleman jälkeen, sekä siitä kylmäkiskoisesta kohtelusta, jota eurooppalaiset kohtasivat Japanissa seuraavana yli kahtenasatana vuotena.¹³⁶

Adamsin roolit eivät siis rajoittuneet vain yhteen näkökulmaan, hän ei ollut ainoastaan merenkävijä tai diplomaatti. Hän ei myöskään ollut pelkästään varhaisen eurooppalaisen kolonialismin edesauttaja neuvotellessaan Hollannin- ja Englannin Itä-Intian kauppakomppanioiden puolesta tai vain shogunin neuvonantaja. Kuten johdannossa todettiin, Adamsia on luonnehdittu, shogunin neuvonantajaksi, diplomaatiksi Hollannin Itä-Intian kauppakomppanialle ja Englannin Itä-Intian kauppakomppanialle, sekä myös merenkävijänä ja kauppiana, josta tuli samurai ja miehenä, jonka merkitystä ovat jälkipolvet suurennelleet. Hänen elämänsä ei ollut pelkästään lineaarinen jana kuten se on usein esitetty, jossa hän saapui Japaniin, pääsi shogunin suosioon, tehtiin samuraiksi, toimi diplomaattina, teki kauppamatkoja, menetti suurimman osan vaikutusvallastaan ja kuoli. Nämä kaikki tapahtumat tapahtuivat Adamsin elämässä,

¹³² Clulow 2014, 199–200.

¹³³ Cryns 2024, 93–94.

¹³⁴ Ryu 2009, 180.

¹³⁵ Cryns 2024, 165

¹³⁶ Cryns 2024, 195–202; Clulow 2014, 16–21.

mutta ne ovat osa laajempaa elämäntarinaa. Adams omaksui monia rooleja selvitäkseen ja menestyäkseen japanilaisen yhteiskunnan ehdoilla.

Adamsin lokikirjassa ja sen yhteydessä olevista kirjeistä esille tulevista rooleista selvästi merkittävin on Adamsin rooli Tokugawa Ieyasun ystävänä. Ilman ystävyyttä Japanin hallitsijaan Adams ei olisi voinut neuvotella edullisia sopimuksia hollantilaisille tai englantilaisille. Ystävänä olemisen roolin jälkeen Adamsin merkittävin rooli oli neuvottelijana ja diplomaattina toimiminen. Näissä rooleissa Adams saavutti menestystä hyvän kielitaitonsa ja kulttuuritunteuksensa ansiosta. Myös Adamsin rooli merenkävijänä ja kauppiaana on selvästi läsnä, mikä ei ole yllättävää, koska lokikirja käsittelee Adamsin kauppamatkoja.

Jos Adamsista nostetaan esille vain hänen tunnetuimmat tekonsa ja hänen vaikutustaan Japanin ja maailman historiaan arvioidaan vain niiden kautta, on vaarana, että mies myytin takana unohtuu. Adamsin henkilöhistoriaa tutkittaessa ei siis tule tuoda esille vain hänen merkittävimmät tekonsa, sivuuttaa häntä merkityksettömänä tai käsitellä häntä vain kolonialismin historian näkökulmasta, kuten aikaisemmassa tutkimuksessa on usein tehty. Pelkän elämäntarin kertomisen lisäksi historiallisen henkilön, kuten Adamsin, roolien erittely ja niiden tarkastelu mahdollistaa näiden henkilöiden syvällisemmän ymmärtämisen. Tätä ymmärrystä voitaisiin soveltaa, kun heidät liitetään osaksi laajempia historiallisia tapahtumia ja kehityskulkuja. Uusien näkökulmien saamiseksi Adamsin elämää tulee käsitellä ottaen huomioon sen moninaisuus ja ne useat roolit, joissa Adams toimi ja eli elämänsä. Näin saadaan rakennettua tarkempi kuva Adamsista, jonka kautta voidaan ymmärtää paremmin varhaisen Edo-kauden Japanin ja saman ajan Itä-Aasian monimutkaisia valtasuhteita ja muuttuvia rooleja.

Lähteet

Lokikirja

The Log-book of William Adams 1614–1619, Toim. Christopher James Purnell, The Japan Society of London, Lontoo 1916.

Päiväkirja

Saris, John, *The Voyage of Captain John Saris to Japan*, 1613. Julkaistun version toim. Sattow, Ernest M, Hakluyt Society, Lontoo 1900.

Tutkimuskirjallisuus

Armitage, David, *The Ideological Origins of the British Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2000.

Clulow, Adam, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, Columbia University Press, New York 2014.

Cryns, Frederik, *In the Service of Shogun: The Real Story of William Adams*, Reaktion Books, Lontoo 2024.

Cullen, L.M, *A History of Japan 1582–1941: Internal and External Worlds*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.

Toivo, Raisa Maria: Henkilön ja kokemuksen historia yhteistyössä. *Henkilöhistoria ja varhaismoderni aika*, Toim. Lares, Jenni; Toivo, Raisa Maria; Välimäki, Mari, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2024.

Ryu, Catherine: The Politics of identity: William Adams, John Saris, and the English East India Company's Failure in Japan. *A Companion to Global Renaissance: English Culture and Literature in the Era of Expansion*. Toim. Singh, G. Jyotsna. Wiley-Blackwell, Chichester 2009.